

ESI- JA ALKUOPETUS

12.3.2026

KUKA?

Pekka Mertala

- Apulaisprofessori (monilukutaito ja digitaaliset tekstitaidot)
- Education, Texts and Technologies – tutkimusryhmä
 - MODALITY (2023-2027)
 - PARADOX (2025-2028)
- Hands on: varhaiskasvatuksen opettaja (esiopetus), juniorivalmentaja (jalkapallo) + vuosia erilaisissa erityisen tuen tehtävissä (lapset ja aikuiset)

TARJOLLA TÄNÄÄN

Luennolla esi- ja alkuopetusta tarkastellaan erityisesti 1. luokkalaisen kouluun kiinnittymisen näkökulmasta

- Mitä kiinnittyminen on?
- Mikä 1. luokkalainen on?
- Mikä koulu on?
- Miten kiinnittymistä voidaan tukea?

Kiinnittyminen on positiivisessa yhteydessä moniin toivottuihin koulutuksellisiin lopputulemiin kuten koulumenestykseen.

Kiinnittyminen on negatiivisessa yhteydessä moniin ei-toivottuihin koulutuksellisiin lopputulemiin kuten pinnaamiseen

**MITÄ KIINNITTÄMINEN
ON?**

KIINNITTYMINEN (ENGAGEMENT)

Koulu(instituutio)n merkityksellisenä kokeminen (kognitiivinen kiinnittyminen / "heads on")

Koulun toimintoihin osallistuminen (toiminnallinen kiinnittyminen / "hands on")

Tunneperäinen kouluun ja sen yhteisöön kuuluminen (affektiivinen kiinnittyminen / "hearts on")

"Kouluun kiinnittyminen voidaan ajatella ikään kuin magneettina, joka vetää ja pitää oppilaan koulussa ja kiinni opiskelussa"

**MIKSI OLETTE OPISKELEMASSA
YLIOPISTOSSA?**

**MIKSI OLETTE AGORASSA KLO 08:15,
VAIKKA LUENTOPAKKOA EI OLE?**

KUKA TEKEE MUISTINPANOJA? MIKSI?

**OLETTEKO OSALLISTUNEET
OPISKELIJATAPAHTUMIIN YM.?**

**ISTUTTEKO SATTUMANVARAISESSA
JÄRJESTYKSESSÄ?**

**MIKÄ 1.
LUOKKALAINEN ON?**

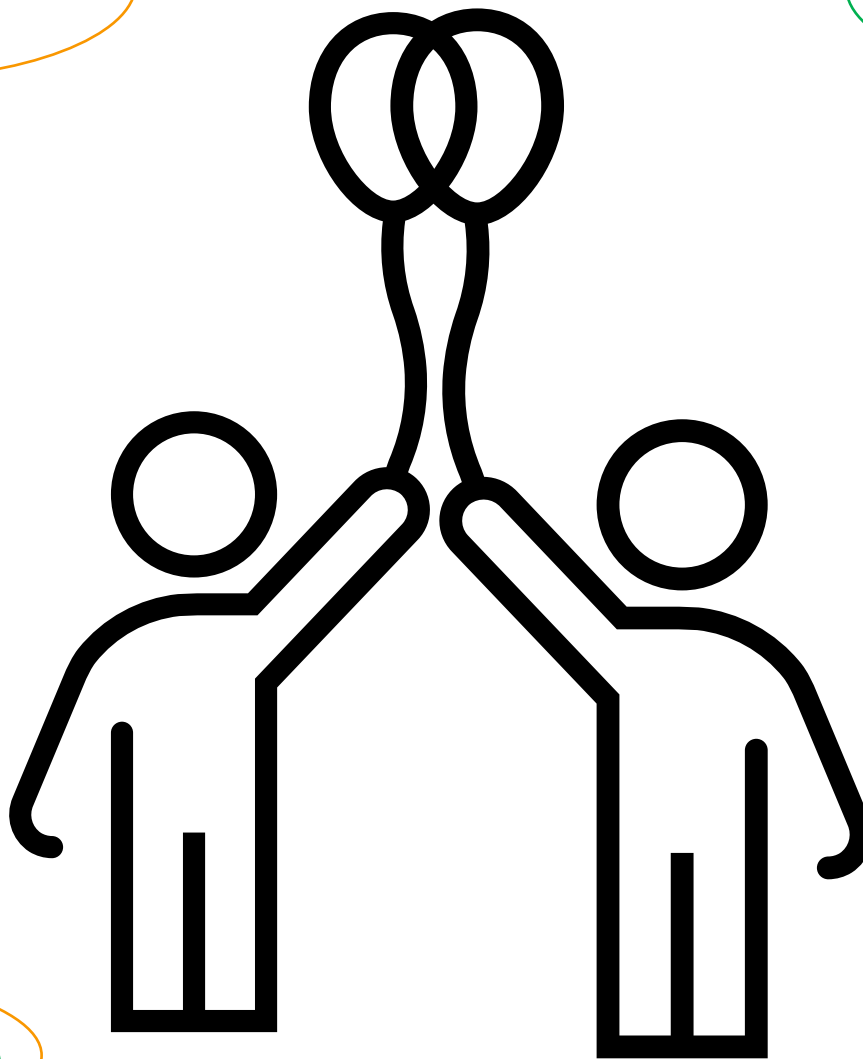
1. tammikuuta

**Isompi sisarus
koulussa**

**Eskari koulun yhteydessä
tai sen välittömässä
läheisyydessä**

**Luokalla pääosin tuttuja
oppilaita**

**Perheen ja koulun
kulttuurit yhteensopivia**

31. joulukuuta

**Ei isompaa
sisarusta koulussa**

Eskari "kaukana" koulusta

**Luokalla pääosin
tuntemattomia oppilaita**

**Perheen ja koulun
kulttuurien välillä
epäjohdonmukaisuuksia**

MIKÄ KOULU ON?

F7UD5F8

<https://flinga.fi/s/F7UD5F8>

Odotukset
koulunaloitusta
kohtaan

Saan uusia
kavereita

Opinko
lukemaan

Pelot / huolet
koulunaloitusta
kohtaan

MIKÄ KOULU ON?

Koulu on opettamista ja oppimista

Koulu on yhteiskunnallista
uusintamista ja uudistamista

Koulu on ihmisiä ja suhteita

Koulu on paikka ja tila

Katsaus

KASVATUS & AIKA

KATSAUS

<https://doi.org/10.33350/ka.119480>

Onko etäkoulu mahdollinen?

Pekka Mertala

"Usein koulua tutjotetaan likinäköisesti: tällöin jää havaitsematta, kuinka monisyinen ja hienojakoinen ympäristö se itse asiassa on. Koulu on enemmän kuin yleensä nähdään." (Kiilakoski 2014, 9).

Koronatilanteen aaltoillessa kysymys etäkouluun siirtymisestä on nostettu ilmaan säännöllisin väliajoin. Tätä keskustelua seurattessani olen löytänyt itseni usein kysymästä: onko etäkoulu mahdollinen? Tiedostan kyllä, että nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa perusopetuksen järjestämisen etämuotoisena tartuntatautilähteen niin vaatiessa (Perusopetuslaki 1998). Lisäksi tuoreessa muistissa on se, kuinka keväällä 2020 ensimmäisellä luokalla ollut esikoiseni suoritti luokkakaveriensa tavoin koulutyönsä kotona lähes kahden kuukauden ajan. Tarkoitin kysymyksellä sitä, missä määrin etätoteutuksena järjestetty perusopetus kykenee vastaamaan koululle määriteltyihin yhteiskunnallisiin tehtäviin ja sille annettuihin subjektiivisiin merkityksiin. Tavoitteenani on tehdä näkyväksi sitä, mitä kaikkea koulu on – ei arvostella koronapandemian aikaisten poikkeavien opetusjärjestelyjen toteuttamista tai idealisoida lähitoteutuksena järjestettävää perusopetusta.

Haen kysymykseen vastauksia kommentoivan narratiivisen kirjallisuuskatsauksen keinoin. Katsauksen on tarkoitus olla monipuolinen, mutta helposti luettava kuvaus käsiteltävästä aiheesta sekä herättää keskustelua (ks. Salminen 2011). Suurimman osan käsitellyistä kirjallisuudesta muodostavat kotimaiset tutkimukset, raportit ja selvitykset, joita on täydennetty kansainvälisellä tutkimuskirjallisuudella. Pelkän summaamisen sijaan pyrin saattamaan etäkoulututkimusten sekä koulua eri näkökulmista tarkastelevan teoreettisen ja empiirisen kirjallisuuden dialogiin keskenään.

Mikä koulu on?

Kysymys, "mikä koulu on", on yksinkertaisuudessaan petollinen. Näkemykset koulun olemuksesta ja tarkoituksesta vaihtelevat sen mukaan, millaisin linsein ja intressein määrittelijä koulua tarkastelee ja selittää. Michel Foucault'lle koulu oli totalitaarinen laitos, Ivan Illichille tuotantokoneisto ja John Deweyille pienoisyhteiskunta. Kuka heistä sitten oli oikeassa? Todennäköisesti he kaikki. Koulu on monisyinen ympäristö, kuten Tomi Kiilakoski (2014) katsauksen aloittaneessa sitaatissa asian tiivistää.

OPETTAMISTA JA OPPIMISTA

Kvalifikaatiotehtävä: (usein akateemisten) tietojen ja taitojen opettaminen ja oppiminen

Uusien asioiden oppiminen näkyy myös lasten odotuksissa ja huolissa koulunaloitusta kohtaan (Eskelä-Haapanen ym., 2017) → opin(ko) lukemaan, laskemaan jne.

Vaikka koululla sanotaan olevan opetus- ja kasvatustehtävä, opetustehtävä usein korostuu (Mertala, 2022)

- Etäkoulu ja akateeminen oppimisvajeretoriikka
- PISA-paniikki

"Pääsenkö oppimaan uusia asioita?"

"Jännittää mitä kaikkea koulussa tehdään ja opiskellaan."

YHTEISKUNNALLISTA UUSINTAMISTA JA UUDISTAMISTA

Sosialisaatiotehtävä: yhteiskunnallisten arvojen ja traditioiden välittäminen (uusintava sosialisaatio) ja kriittinen tarkastelu (uudistava sosialisaatio)

Perusopetuksen arvoperustana on kaikille yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoaminen (sosiaalisen periytyvyyden katkaiseminen) → ks. kuitenkin uusimpien PISA-tulosten polarisaatio

Koulutussosiologian klassikoiden mukaan koulu ottaa parhaiten vastaan lapset ylemmästä keskiluokasta alkaen → kulttuurinen pääoma vastaa koulun odotuksia

Sosialisaatio koululaiseksi korostuu alkuopetuksen tavoitteissa (Opetushallitus, 2014).

IHMISIÄ JA SUHTEITA

"Koulu ei jännittäisi niin paljon jos eskarit pääsisivät aina tutustumaan kouluun ja opettajaan ennen kuin koulu alkaa"

Opettaja-oppilas-suhde

- **Näyttelee roolia lasten kouluodotuksissa ja huolissa** (Eskelä-Haapanen ym., 2017)

Vertaissuhteet: "koulu on vertaislatautunut tila" (Kiilakoski, 2014)

- **Vertaisiin liittyvät odotukset ja huolet merkittävässä roolissa lasten koulunaloitukseen liittyvissä odotuksissa ja huolissa** (Eskelä-Haapanen ym., 2017): **saanko uusia kavereita? säilyvätkö vanhat kaverit?**

" Jännittää minkälaisia uusia kavereita luokalle tulee

PAIKKA JA TILA (JA TAVAROITA)

Koulumatka asia, jota odotetaan ja jännitetään, välitunteja odotetaan (Eskelä-Haapanen ym., 2017)

Koululaiseksi tuloon liittyy diskursiivisia ja materiaalisia käytänteitä, jotka korostavat siirtymää ja roolia ”isona koululaisena” (koulureppu, uusia kouluvaatteita, puhelin) (Mertala & Salomaa, 2022; ks. myös Rutanen & Karila, 2013)

”Pitäisi näyttää
ihan kaikki
koulun paikat.”

”Koulun aloitusta auttoi, kun
ekana viikkona sai tuoda oman
pehmolelun”

**MITEN KIINNITTÄMISTÄ
VOIDAAN TUKEA?**

KIINNITTÄMISEN TUKEMINEN

Hallitut siirtymät → siirtymä on askel eteenpäin (suht) ennustettavalla reitillä, ei hyppy tuntemattomaan

- Siirtymien ymmärtäminen suunnitelmallisina, pitkäkestoisina prosesseina joissa otetaan huomioon kaikki kolme kiinnittämisen ulottuvuutta, ja joissa kaikki olennaiset toimijat puhaltavat yhteen hiileen → kuntien siirtymäprosessien rakenteet
- Koulu ottaa lapsen vastaan yksilönä ei "institutionalisoitavana" oliona → kysy myös "mitä sinä haluat koululta?"

Kiinnittämiseen tähtäävä työ on jatkuvaa ja vahvistavaa (reaffirmative)

YHTEENVETO

Mitä kiinnittyminen on?

- Emotionaalinen, kognitiivinen ja toiminnallinen näkökulma

Mikä 1. luokkalainen on?

- Oppilaat eivät ole homogeeninen ”terrakotta-armeija”, vaan taustatekijät tarjoavat erilaisia resursseja kouluun kiinnittymiselle.

Mikä koulu on?

- Koululla on monia erilaisia virallisia ja epävirallisia tehtäviä ja rooleja, joihin oppilaat kiinnittyvät vaihtelevin tavoin.

Miten kiinnittymistä voidaan tukea?

- Sujuvat siirtymäprosessit, ympäristöjen koherenssi, lasten odotuksiin ja huoliin vastaaminen

LUKEMISTA

Eskelä-Haapanen, S., Lerkkanen, M. K., Rasku-Puttonen, H., & Poikkeus, A. M. (2017). Children's beliefs concerning school transition. *Early Child Development and Care*, 187(9), 1446-1459.

<https://doi.org/10.1080/03004430.2016.1177041>

Mertala, Pekka. "Onko etäkoulu mahdollinen?." *Kasvatus & Aika* 16, no. 4 (2022): 143-157. <https://doi.org/10.33350/ka>.

Mertala, P., & Salomaa, S. (2022). Play in the digital world: beyond the binary logic. Teoksessa: J. Water-Davies (toim.) *Introduction to play*. Sage.

Opetushallitus (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Rutanen, N. & Karila, K. (2013). Institutionaaliset siirtymät alle kolmivuotiaista viskareiden ja eskareidenkautta kouluun. Teoksessa: Karila, K., Lipponen, L., & Pyhältö, K. (toim.) *Päiväkodista peruskouluun: Siirtymät varhaiskasvatukseen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla*. Opetushallitus.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/paivakodista_peruskouluun_2.pdf

Virtanen, T. (2016). *Student engagement in Finnish lower secondary school*. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.